

KÖNYVISMERTETÉS.

Régi Magyar Költők Tára. Kiadja a M. Tud. Akadémia. XVII. századbeli magyar költők művei. Gyöngyösi István összes költeményei. A M. Tud. Akad. megbízásából közléteszi Badics Ferenc akadémiai rendes tag. I. k. Budapest, 1914. N. 8r. XXVIII, 2, 528, 1 l. Ára 12 korona.

A még Toldytól tervezett s utóbb Szilády Árontól megindított kítűnő gyűjteménynek, a *Régi Magyar Költők Tárának*, a mely eddig csak a XVI. századbeli költői műveket közölte, most megjelent kötete a XVII. század legnépszerűbb költőjének ismert és ismeretlen munkáit tartalmazza Badics Ferenc szerkesztésében, a ki évek óta szerencsés kézzel kutatja Gyöngyösi műveit s immár megállapította: melyek a kétségtelenül Gyöngyösiéi, s melyek a nagy valószínűséggel neki tulajdoníthatók. Bizonyos, hogy e munkát senki sem végezhetné volna sem több alapossággal s elmélyedő szakértelemmel, sem több odaadó készséggel s írói szeretettel. Három kötetbe osztja Gyöngyösi munkáit, a melyek közül az első (az Ovidius-féle fordításokat egynek számítva) hat művet foglal magában: *Ovidius munkáiból való műfordítások*, *Cuma városában építtetett Dédalus temploma*, *Márs és Bacchus egymással való viaskodásáról*, *Az jó vitézeknek tüköre*, *Mársal Társolkodó Murányi Vénus* és végre az *Igaz barátságának és szíves szeretetnek tüköre*. Mindegyikről elmondja Badics: honnan közli; gondosan összeveti a kézirati és nyomtatásbeli szövegeket s megállapítja a változásokat. Gyöngyösi-nek nem a szerző neve alatt megjelent műveit már egy régebbi tanulmányában megállapítván, vizsgálódása eredményeit alkalmasan felhasználhatja e kiadás jegyzeteiben és a bevezetésben.

De talán nem kellett volna tartózkodnia, hogy az eredményeket itt részletesen ismétlje. Igaz, hogy lépten-nyomon utal említett értekezésére, de ezt nem tartjuk elégnek. Például a *Cuma városában építtetett Dédalus temploma* című elbeszélés könyvészeti adatait pontosan összeállítja a rá vonatkozó jegyzetekben; de a Gyöngyösi szerzőségéről szóló bizonyítékokat még csak kivonatban sem adja, egyszerűen említett értekezésére utasítván az olvasót. Megengedjük, hogy minden eredményt nem ismételhet a tudós minden alkalommal és sokszor kénytelen olvasóiról föltenni, hogy ismerik működését; azonban a jelen esetben mégis helyesebbnek találtuk volna, hogyha Badics épen a művek közlésével kapcsolatban nem fukarkodik

a már tisztázott eredményeinek akár szó szerinti ismétlésével is. Mert hát hol keressük elsősorban a szerzősége vonatkozó adatokat, ha nem a kiadás jegyzeteiben? Úgy látszik, Badics maga is belátta ezt, mert már a *Mars és Bacchus egymással való viaskodásáról* szóló elbeszélés jegyzeteit úgy állítja össze, hogy az olvasó együtt találhatja az előtte legfontosabb adatokat Gyöngyösi szerzőségére vonatkozólag. Hasonlóképp jár el az *Az jó vitézeknek tüköre* című elbeszélés jegyzeteinek szerkesztésében is.

Sőt mi még azt sem találtuk volna feltűnőnek, ha az Ovidius-féle fordítások jegyzeteiben legalább kivonatban adja az első közlő, Nagy Sándor bizonyítékait, megtoldva a magáéival. A tudós szerkesztő itt is megelégszik a hivatkozással, de aztán a maga bizonyítékainak legcsattanósabb végével toldja meg. Összevetvén ugyanis Gyöngyösi fordításait eredetijével, Ovidius-szal (a mit előtte még senki sem tett): arra az érdekes eredményre jutott, hogy Gyöngyösi számos betoldást tesz fordításában, és e betoldások »szembeötlő rokonságot mutatnak Gyöngyösi kétségtelen munkáinak kedvelt hasonlataival és sajátos kifejezéseivel«. Ha tehát valaki eddig kételkedett e fordítások szerzősége felől: az eredeti latin szöveggel sorról sorra való összehasonlítás eredménye minden kétséget eloszlat. Egyzersmind e fordítás jegyzetei mutatják: mily ritka pontossággal, a legcsekélyebb részletre is kiterjedő gondossággal vizsgálja s állapítja meg Badics a közlendő szöveget; mily ritka figyelemmel javítja; pótolja s adja vissza helyes értelmét. Mert tudni kell, hogy Nagy Sándor is a lelkiismeretes alaposágú kutatókhoz tartozott; az ő közleményeinek megbízhatóságát soha nem vonták kétségbe. S íme Badics hány helyen kijavítja az ő hibás közlését elmélyedő gondjával s lehető tökéletességre való sikeres törekvésével.

A szövegek közlése minden tudós követelést kielégít. Jól megkülönbözteti mindenütt a nyelvi sajátosságot és esetleges toll- vagy sajtóhibát, de a szövegben tett minden legcsekélyebb változtatásról is számot ad a jegyzetekben, a melyek mindenre kiterjednek, a mi a kutatót érdekelheti. Tárgyi, költészeti, történelmi és nyelvi magyarázatokat nyújtanak. Többet-e vagy kevesebbet a kelleténél: ez mindig a kutató látkörétől függ. Mi úgy ítéljük, hogy itt Badics a középúton maradt s valamivel inkább többet adott, mint a mennyire valóban szükség volt. De — úgy véljük — ez inkább dicséretére válik. Azonban egy-két jegyzete mégis kerül, a melyik bizvást elmaradhatott volna, pl. a *fővebb* magyarázata, vagy *orczájának halvánnya* e h. haloványsága, stb. (449., 504. l.). A »Válaszsz engem örökös Társodnak« tartalmú sorhoz írt jegyzetet is bátran elhagyhatta volna. Hogy a királyleány magát házastársul ajánlja s a fogoly ifjú kiszabadítását ígéri: ez annyira népköltészeti motívum, hogy használatának igazolására alig szükség a *Szilágyi és Hajmásira* hivatkozni; mert Gyöngyösi e balladát ismerhette is, nem is. Nem mondjuk, hogy az efféle jegyzetek bármit is ártanak, de úgy szólva közömbösek: sem ártanak, sem használnak. *A Szigeti Ve-*

szedelempre tett mellékes jegyzetét meg pontosabbá igazíthatjuk. Nemcsak hogy 1815-ben már készen volt a kiadásra Kazinczy szerkesztésében, hanem már 1803-ban megnyerte erre vonatkozólag a nagyváradii censor engedélyét, a ki az eposból csak három versszakot törült.

A bevezetésben Gyöngyösi nagy irodalomtörténeti fontosságát s a művei kiadását illető kísérleteket tárgyalja, rámutatván a nevezetesebb kiadásokra. Itt a bevezetés végén, a mint a saját kiadásáról szól: helyén való lett volna közleni Gyöngyösi összes műveinek felsorolását s a most megindult 3 kötetes kiadás egyes kötetéibe való beosztásának megállapított tervét. Mindamellet a kiadás azok közé tartozik, a melyeket bizonyos lelki örömmel forgathatunk, mert minden lapján élénk tűnik a közlő alapossága s tárgyában való mélyedése. Nemcsak Badics többi tudományos kiadásaihoz méltó, hanem jól sorakozik a Szilády Áron szerkesztette előbbi kötetekhez is.

VÁCZY JÁNOS.

Báró Kemény Zsigmond hátrahagyott munkái. Sajtó alá rendezte, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Papp Ferenc. B. Kemény Zsigmond születésének századik fordulójára kiadja a Kisfaludy-Társaság, Budapest, Franklin, 1914. N. 8-r. 501 l. Ára 8 K.

Kemény Zsigmond hátrahagyott kéziratai B. Kemény János vagyonának átvételekor kerültek elő a gondatlanság rejtekéből, hol egér, por és eső dézsmálta hosszú ideig. Azóta azonban gondos őrizetbe jutottak a pusztakamarási családi levéltárban, hol B. Kemény Anna szívességéből ismerhette meg Papp Ferencz, ki jó ideje foglalkozván Kemény Zsigmond életrajza írásával, épen adatok felkutatása végett járt a kis mezőségi faluban, Kemény Zsigmond utolsó küzdelmeinek színterén. Az iratok két csomagba voltak kötve, a melyekből hosszas, gondos rendezgetés után őt, kétségtelenül Keménytől származó műnek — két tanulmánynak és három regénynek — többé-kevésbé megcsonkult s rongált kézírata bontakozott elő. Ezeket adja ki most a Kisfaludy-Társaság megbízásából Papp Ferencz, megtoldva egy *Anna* cz. drámai költeménynek a töredékével, melyet a *Pesti Napló* 1870-ben már közölt ugyan egyszer, de a melyet igen szélszerű volt a kötetben az általánosabb érdeklődésnek is hozzáférhetővé tenni.

A *Historiai Töredék* cz. tanulmány, legalább anyaga szerint, eddig sem volt egészen ismeretlen. A *mohácsi veszedelem okairól* szóló értekezésének legalább is felét szóról-szóra e tanulmányból vette át Kemény. Ez utóbb említett tanulmány 1838 márcz.-ban jelent meg a *Nemz. Társalkodó*ban, írása idejéül pedig 1837-et állapította meg Gyulai Pál. Ehhez képest a *Hist. Tör.-nek* 1837 előttről valónak kell lennie. A kiadó megállapítása szerint még Kapudon, 1835-ben íratott. A tanulmány Mátyás halálától Martinuzzi haláláig vezet, de II. Ulászló és II. Lajos korát rajzolja különösebb gondnal.

A *korteskedésről. Vázlata röpiratomnak* cz. füzet írásához, saját megjegyzése szerint, 1843 május 10-én fogott Kemény, a politikai párttusák durva korteslármája idején, a május 14-ére egybehítt